

DE KADASTRALE REDUCTIEKAART VAN VLIJTINGEN, 1849

Rombout Nijssen

De vorming en de uitrusting van het Belgisch leger na het uitroepen van de onafhankelijkheid van ons land in 1830 verliep niet zonder moeite. In de eerste plaats moesten er officieren, onderofficieren en soldaten aangeworven worden die een grondige kennis hadden van het werk dat aan de vervulling van de verschillende functies in het leger te pas kwam. Er moesten mensen gezocht worden die in staat waren een bataljon, een regiment of zelfs een divisie te leiden, er moesten bekwame infanteristen, artilleristen en cavaleristen gevonden worden en er moest ook een marine uitgebouwd worden.

Bovendien moesten er met het oog op de toekomst van het leger militaire scholen ingericht worden, waar militairen van alle rangen en functies de opleiding konden krijgen die voor hun taakuitoefening nodig was. Wapens en transportmiddelen moesten aangeschaft worden, kazernes en militaire hospitals moesten gebouwd worden, en er moest een administratie ingericht worden die voor de administratieve afhandeling van de rekrutering van toekomstige militairen kon zorgen.

Eén van de grootste problemen waar het nieuwe opperbevel mee geconfronteerd werd, was het gebrek aan betrouwbare kaarten. In de jaren '30 van de negentiende eeuw waren de kaarten waarover het Belgisch leger beschikte nog gebaseerd op de achttiende-eeuwse kaart van Ferraris. Dat was op dat ogenblik nog steeds de jongste gedetailleerde kaart die op een terreinopname gebaseerd was, die de Belgische overheid ter beschikking stond. De beste topografische kaart van het Belgisch grondgebied was op dat moment de kaart van Villaret. Die dateerde ook uit de achttiende eeuw, maar was gebaseerd op een nauwkeuriger terreinopname dan de kaart van Ferraris. Het probleem was echter dat die kaart en de resultaten van de opmetingen waarop zij gebaseerd was, niet in handen waren van de Belgische overheid. De kaart van Villaret was opgemaakt door de cartografische dienst van het Franse leger, dat er in de achttiende eeuw een gewoonte van maakte om op iedere veldtocht een deskundige en goed uitgeruste cartografische dienst mee te sturen, om de gebieden waar het leger doortrok meteen in kaart te brengen. Nog in de jaren '40 van de negentiende eeuw beschikte het Franse leger over betere kaarten van België dan het Belgische leger.

Er moest dus dringend werk gemaakt worden van het maken van actuele en nauwkeurige topografische kaarten van het Belgische grondgebied. Dat betekent dat het hele grondgebied en alle terreinen, alle wegen, alle rivieren, alle heuvels, alle valleien, alle gebouwen, alle bossen en nog veel meer gesitueerd en opgemeten moesten worden en op kaarten weergegeven. Dat dat een gigantische operatie zou zijn is duidelijk. Het was het opperbevel echter niet ontgaan dat een andere overheidsdienst al sinds tientallen jaren met een soortgelijke opdracht bezig was.

Carte de Belgique
Réduction des plans cadastraux.

Commune de Vlytingen
Province de Limbourg.
Arrondissement de Tongres
Canton de Bilsen
N° 181

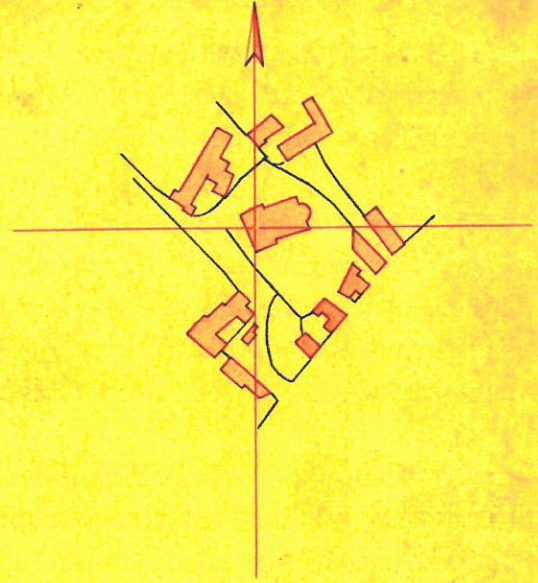
Vu et vérifié le 26 Février 1849

Le chef de la section.

A. Oubier

Eglise de la commune en les alentours
à l'échelle de $\frac{1}{2500}$

Clocher de Lees

Commune de Lees

Clocher de Nessel

Commune

de

Nessel

Laeffelt H^{au}

Chaussée de Tongres à Maastricht

Ch. de Tongres à Maastricht

Commune de Vroenhoven

de Riempt

N

Verification.

AB = 0,56^m

CD = 0,21^m

MN = 0,40^m

LP = 0,20^m

Réduit par M. De Waha

Desiné par M. Gilson

Ecritures par M. Van Lamel

Commencée le 24 Février 1849

Echelle de $\frac{1}{20,000}$

L

P

In 1845 was die dienst er zelfs in geslaagd een collectie kaarten af te werken, die het hele grondgebied van het land dekte. Die dienst was de administratie van het kadaster.

In 1845 had het kadaster de zogenaamde *primitieve* kadasterplannen afgewerkt. Anders dan hun naam doet vermoeden, zijn die plannen niet primitief. Integendeel. Het zijn uiterst gedetailleerde en betrouwbare plannen. Hun naam is een afleiding uit het Frans, waar *les plans primitifs* de *oorspronkelijke plannen* betekent. Ieder perceel, iedere weg, ieder gebouw, iedere beek, iedere vijver was opgemeten en in kaart gebracht. Van iedere gemeente had het kadaster een zogenaamd verzamelplan gemaakt op schaal 1/10.000, waarop het hele grondgebied van de gemeente was ingetekend. Daarnaast waren er plannen van iedere kadastrale sectie of onderdeel van een sectie, met de aanduiding van de grenzen en het nummer van ieder perceel. Die plannen waren op schaal 1/2.500 gemaakt.

Liever dan heel dit werk opnieuw te doen, koos de legerleiding ervoor in eerste instantie op basis van de kadasterplannen zogenaamde kadastrale reductieplannen op schaal 1/20.000 te maken. Aangezien dit handwerk was, duurde het tot circa 1850 voordat er voor al de Belgische gemeenten zulke reductieplannen waren. Deze plannen dienden, samen met nieuwe terreinopnames, als basis voor de eerste topografische kaarten van het *Dépôt de la Guerre et de la Topographie*, de eerste voorloper van het *Militair Geografisch Instituut*, nu het *Nationaal Geografisch Instituut*. De kadastrale reductieplannen zijn nu nog te verkrijgen bij het *Nationaal Geografisch Instituut* in Brussel. Onbedoeld zijn die kaarten als luchtfoto's van onze dorpen rond 1850.

Op de kadastrale reductiekaarten is in de eerste plaats het grondgebruik aangeduid. Akkerland werd niet ingekleurd, boomgaarden zijn lichtgroen met stippen. Waterlopen zijn donkerblauw. Wegen zijn afgetekend maar niet ingekleurd en gebouwen zijn rood. Tuinen en parken zijn bruin.

Het kadastrale reductieplan van Vlijtingen dateert van februari 1849. Er zijn dan nog maar twee verharde wegen in de omgeving: de steenweg van Tongeren naar Maaseik die een rechte lijn trekt door het veld in het oosten van de gemeente, en de steenweg van Tongeren naar Maastricht, die de gemeente in het zuidoosten raakt. Vlijtingen ligt in droog Haspengouw. Er zijn geen grote beken. Alleen in het westen van de gemeente lopen drie grachten of *zouwen*.

Het merendeel van de huizen en boerderijen ligt geconcentreerd in een van de drie bewoningskernen: het dorp, Lafelt en Ellicht. Bij de woningen zie je de bruin ingekleurde tuinen en daarachter de boomgaarden bij de boerderijen. Voorts bestaat heel de gemeente uit akkerland. Het valt op dat veel percelen erg klein zijn. Hoewel de velden doorsneden worden door aarden wegen en weggetjes, liggen veel percelen niet aan een weg. Om ze te bereiken moest je over de belendende percelen gaan.